

**EKONOMİNİN KURUMSAL ALTYAPISININ
DÜZENLENMESİ:
FREIBURG İKTİSAT VE HUKUK OKULU'NUN MİRASI**

Heinz G. Grosseketler, “ On Designing an Institutional Infrastructure for Economies –The Freiburg Legacy after 50 Years-, in: Journal of Economic Studies, Vol 21, No 4, 1994. pp.9-24.

Yazan: Heinz G. Grosseketler

Çeviren: Süleyman Erdal

GİRİŞ VE ÖNBİLGİ

Freiburg veya Ordo-Liberal okul, uygulanabilir bir pazar ekonomisi için genel geçerliliği olan bir alt yapının organize edilmesi gerektiği sorusuna cevap arayan iktisatçıların ve hukukçuların, daha da önemlisi Walter Eucken'i (1891-1950) ve Franz Böhm'ü, (1895-1977) takip eden bir grubun oluşturduğu ekoldür. Bu grubun karakteristiği, neo-liberal bir yaklaşım ve ilkeler doğrultusunda eksiksiz bir bütün oluşturan ekonomik bir politika elde etmek için çalışmaktır. İktisadi ve hukuki konularda Ordo- liberal düşünce, bir ekonominin işleyiş sürecindeki ihtiyaçların karşılanması amacı doğrultusunda hukuki bir çatının planlanmasıyla ortaya çıkmıştır. (*Ordo-Liberal ekolün kuruluşu ile ilgili konularda Bkz. Grosseketler “On desing an economic Order, The Contribution of the Freiburg School.” 1989).*

Ordo-liberal okulun oluşumundan sonra bu okul eser vermeğe ve Ordo-liberal okulun yayın organı Ordo, yayım hayatına 1936'da başladı. Bu yayınların II. Dünya Savaşı sonrası eski Federal Almanya Cumhuriyeti'nin yeniden imarında pek çok etkileri olmuştur. (*Grosseketler, 1989, s:91*) Lakin Pazar ekonomisi kurulduğu ve esasen Anglo-Sakson ekol etkisindeki literatür kontrolü ele geçirdiği zaman yani 1960'lı yılların ortalarında ekol etkisini gözle görülür bir oranda yitirdi. Günümüz Almanya'sında kendimizi yeniden bir yapılanma durumu içerisinde buluyoruz. Çünkü yeni federal devletlerin birleştirilmesi gerekiyor. Bu durumla ilgili olarak Freiburg ekolüne ait bir çok düşünce bir kez daha önem kazandı ve ben aşağıdaki ilginç gelişmelere dikkat çekmek istiyorum.

Bizim yönetimimizin üyeleri, özellikle bunlardan ekonomi ve maliye Bakanları, ders kitaplarının kendileri açısından değersiz olduğunu vurguluyorlar. Onlar, diğer taraftan, Freiburg ekolünün temsilcileri tarafından şekillendirilmiş 1950'li yıllara ait bilgilerinin kendilerine büyük fayda sağladığını da ifade ediyorlar.

Bir çok tanınmış Alman ekonomist Alman politikacılara yeni Federal devletlerin birleştirilmesi sürecini adım adım yürütmeyi ve döviz kuru mekanizması sayesinde güvenilir kılmayı tavsiye ettikleri zaman sadece siyasi bakımdan bu dünyaya ait olmadıklarını ve kurumsal nirvanaya ulaşmayı sağlayan saf kuramcı olduklarını da ispatlamış oldular.

Almanya'daki iç göçü önlemek için hangi önlemlerin alınmış olması gerekeceğini, bu göçü engellemek için eğer böyle bir politika uygulanmış olsaydı, hangi ilave risklerin yatırımcıları

etkileyeceğini ve eski Demokratik Alman Cumhuriyetinde hangi büyük güç odaklarının korunmuş olacağını kafanda canlandırmalısın. Ben buna benzer her hangi bir şeyin Freiburg ekolüne mensup olan bir kişinin başına gelebileceğini hayal edemiyorum.

Önlenebilir olmalarına rağmen bir çok hata yapılmıştır. Yapılan bu hatalar, öncelikle birbirleriyle çok benzeşen durumların, değişik ekonomik sistemlerde tamamen farklı işlevleri yerine getirebileceği gerçeğinin göz ardı edilmesinden ileri geldi. Örneğin, birisi sadece kredileri ilgilendiren ilişkiler üzerinde durmalıdır. Bizim sorumlu politikacılarımız, örnek olarak ortak para birimine geçmeden, kamu bankası olan Merkez Bankasına (Staatsbank) ait kredileri, devlete ait sektörlerle aktarmayı ihmal etti. Kredilerle desteklenmemiş sektörler ve Merkez Bankasının mülkiyetinin ikiye bölünmesi hoş olmayan bir sürü sonucu beraberinde getirdi. Benim fikrim, Freiburg ekolünün düşüncelerini taşıyan insanların çoğunlukta olduğu zamanlarda bu ihmalkar hatalar yapılmazdı.

- *Basın-Yayına kulak verildiği zaman, ekonomi yorumcularının büyük bir kısmının pazar ekonomisinin kendi çatısını oluşturabileceği fikrinde olduğu izlenimi elde edilebilir. Bu fikrin bütünüyle yanlış olduğu gösterilmiştir. Buna rağmen, Freiburg ekolü bilinçli bir çatı oluşturmanın gerekliliğini her zaman belirtmiştir. Eğer onların bu fikrinin üzerinde dikkatle durulmuş olsaydı, düzeltme amacıyla harcanan büyük paralar kurtarılmış olurdu.*

Ben, bu gözlemler sonucunda Freiburg öğretilerinin temelinde yatan değeri tamamen ispatladıklarını ve bu öğretilerin şimdiki durumla yakın ilişki içinde olduğunu düşünüyorum. Ne yazık ki, halk bir çok iktisatçı gibi, bu öğretileri göz ardı ediyor. Bu makalede, bu sorunlar arasındaki bağlantıyı açıklamak istiyorum ve şöyle devam edeceğim:

- İkinci bölüme farklı liberal ekoller arasında çeşitli kişisel düşünce ilişkilerini gösterip Freiburg ekolünü tarihsel bir şekilde sınıflandırarak başlıyorum. Bunun yanı sıra bu ekollerin öncelikli ortak ve ayrışan noktalarını göz önüne serdim.
- Üçüncü bölüm'de Freiburg ekolünün mesajını ele aldım ve bu mesajın Freiburg ekolünün kurumsal teorisinde son gelişmelerle uyum içerisinde olduğu gerçeğini gösterdim.
- Dördüncü bölümde, Freiburg kavramlarının esas eleştirisiyle ilgilendim.
- En sonunda kısa bir özet yazdım.

FREIBURG EKOLÜNÜN İKTİSADİ DÜŞÜNCE TARİHİNDEKİ YERİ

Ordo-Liberalizmin Soyağacı

Daha öncede belirttiğim gibi Freiburg ekolünün temsilcileri, işlerliği olan ekonomik bir çatının hukuki ön şartları ile ilgileniyorlardı. Onlar bu ilgi alanını Almanya'daki diğer liberal iktisatçılarla, örneğin Alfred Müller Armack'la da paylaşıyorlardı. Günümüzde onlar genellikle Alman neo-liberaller ya da Ordo-liberaller ve bazen de geniş kapsamlı bir ifade ile Freiburg ekolü temsilcileri olarak adlandırılıyorlar. Onlar, bütün bunların yanı sıra, sosyal Pazar ekonomisinin kurucu babaları olarak anılıyorlar. Geçmişe bakıldığı zaman bazı grupların daha keskin hatlarla ayrıldığı ve bunların aslında çok önemli olmadığı görülecektir.

Kurumsal sorular soran Alman iktisatçıların yanı sıra çok önemli Amerikan iktisatçıları vardır. Geleneksel konulardaki düşüncenin tek bir köke indirgenebileceğini gösterir. Bu kök asıl temsilcisi Karl Knies ile eski tarihi ekoldür. Ordo-liberalizminin iki yolu bulunmaktadır:

(1) Knies 'in öğrencisi Schmoller ve onun öğrencileri Schumacher ve Oppenheimer yoluyla ulaşabileceğimiz kesintisiz bir ağ vardır. Son iki öğrenci; Eucken'in, Valter'in ve Erhart'ın deneme ve tezleri üzerinde çalışmışlardır. Schmoller'in öğrencilerinden diğer ikisinin de aynı zamanda çok etkilenmişlerdir. Max Weber, Müller Armack her ikisi de aynı zamanda çok etkilenmişlerdir.

(2) Ayrıca, Knies 'in öğrencisi Ely yoluyla kurumsalcılara ve özellikle eski kurucuları sayesinde Chicago ekolüne ve en sonunda Simons ve Lippmann yoluyla bu ekolden Eucken'a uzanan dolaylı bir yol vardır.

Knies'ten itibaren Pazar ekonomisindeki kuramsal ön şartlar konusuna Almanya'da ve Amerika'da önem verilirken; İngiltere, Fransa ve Avusturya'da bu sorun dikkate alınmadı. Bu farklılık 19.yy'ın başlarında da hem Almanya'nın hem de ABD'nin gelişen ülkeler olmalarından kaynaklanıyordu. Onların idarelerinde daha büyük pazarların geliştirilmesi için gerekli kanunu ön şartlar yoktu. Bu em maddi hem de kurumsal alt yapı için geçerliydi. Eski tarihi ekol konuyu şöyle yorumluyor. Örneğin Birey İngiltere gibi gelişmiş ülkelerin ekonomilerinden fazla bir şey öğrenemez. Bundan dolayı ABD ve Almanya gibi gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı esas problemlerin çözümü ile ilgilenir ve ekonomilerin alt yapısal temeline ve bu bağlamda kurumlara ilişkin ilke temelinde kurumlara ilişkin ilave görüş alış veriş talebinde bulunurlar.

Bu sorun ABD'li kurumsalcılarda olduğu gibi, tarihi ekolün tarihi boyunca kuşaktan kuşağa geçti. Eucken de bu sorunu öğretmenlerinden almıştır.

Tarihsel Ekol Eucken'ın adıyla birlikte kullanıldığı zaman birey bunu tabiki ayırt etmeli. Eucken, Yeni Tarihi Ekolün temsilcilerini özellikle genel ekonomik teorisinin uygulanması ve geliştirilmesi noktasında yeterli çabayı göstermedikleri için kınamıştır. Eucken, kuramsal yaklaşıma büyük değer verdi ve sermaye teorisinin analizi sürecinde en çok Avusturya Ekolü ve Knut Wicksell ile ilgilendi. Bu sebepten dolayı onun kaderinde bugün bizim hala elde etmek için çalıştığımız teoriye dayalı bir kurumsalcılığı geliştirmek yazılıydı.

Bunun en başında Eucken, tıpkı Hayek veya Walter Nippman gibi, kötü gözle baktığı sosyalist fikirlerle ilgilendi. Tablo 1 de gösterildiği üzere en önemlisi Simons ve onun "çatı planlaması"nın savunmasında olduğu gibi, Eski Chicago Ekolünün temsilcileri arasında Lippman'la fikir alış-verişinde bulunuyorlardı. Bu yüzden, Gerrit Meijer'in (*Meijer, 1987*) neo liberalizmin tarihi üzerine yazdığı bilinen eserinde belirttiği gibi neo-liberal grupları var olan çokluğunda ayırt etmek hiç kolay değil. Bütün bunlara rağmen, üç grup diğerlerinde oldukça belirgin bir şekilde ayrılıyorlar: Liberalizm çeşitliliği içerisinde ayrışan ve benzeşen noktalarda Ordo-Liberaller diğer liberallerle hangi paydayı paylaşıyorlar? ve bu alt gruplar birbirlerinden nasıl ayrılıyorlar? Liberalizm çeşitliliği içerisinde, Ordo-liberallerle diğer liberallerin ayrıldıktan ve benzeştikleri fikirlerini belirlemek için şu iki soruya verilecek cevap önem taşımaktadır.

- i. Ordo- Liberaller diğer liberallerle hangi paydaları paylaşıyorlar?
- ii. Bu alt gruplar birbirinden nasıl ayrılıyorlar?

Ben her iki soruya da iki ortak özelliğe ve üç farklılığa başvurarak cevaplayabileceğimiz düşünüyorum. Üstelik üç liberal grubu daha geniş bir kapsamda ayırt etmeyi öneriyorum.

Öncelikle, bütün liberallerin tabiyet ilkesine bağlılıklarını ilan etmiş olmaları onları, iki ortak özelliğinden birincisi. Bu davranışlarıyla, her türlü gereksiz baskı türünü reddedip, kurumların oluşturulmasına ilişkin kendiliğinden bir takım kurallar oluşturan süreçlerin varlığına inanırlar. İkinci ortak özellikleri, farklı kurumsal yapılar arasındaki rekabeti arttırma isteği taşırlar. Üç liberal grubun iki ortak özelliğinin aşağıdaki gibi olacağına inanmaktayım.

Bireysel gruplar arasındaki farklılıklar şu üç soruya verilebilecek çeşitli olası cevapların içinde belirir:

- (1) Baskısız ve dolayısıyla hükümete bir toplum fikrinden uzaklaşmayı haklı çıkarmak amacıyla tabiyet ilkesi uygulandığı zaman liberaller hangi iyi sebepleri kabul edebilir.
- (2) Liberal biri kendiliğinden gelişen kurumlara ilaveten, önceden tasarlanarak planlanmış kurumları hangi oranda ister?
- (3) Liberal biri, pazarlarda kendini koruyan bir rekabete mi yoksa kendine zarar veren bir rekabete mi inanır?

Bu ayırt edici özellikler göz önüne alındığı takdirde, üç farklı liberal kümesi, daha önce de değindiğimiz gibi, anlaşılır bir hal alıyor:

(1) Birinci küme öncelikle Hayek olmak üzere, Avusturya ekolünün üyeleri, Yeni Chicago ekolünün destekleyicilerini kapsıyor (*Grossekettler, 1989, p.578.*) bizim onları adlandırdığımız şekliyle, bu "eski tarz özgürlükçüler" tabiyet ilkesi çerçevesinde asgari bir devletin mantıklı olduğunu düşünüyor. Üstelik bir gün onlar, kanunlar planlanırken özel bir ilkenin işleme konmasını istiyor.

Schmidtcen (1988), Hayek ve Hoppmann'dan alıntı yaparak bu ilkeyi oldukça açık bir şekilde tarif ediyor: Yasal sistem şekillendirilirken birey eğer mümkünse "Per se" kurallarını oluşturan ve dolayısıyla bir kişinin arzusuna eksiksiz bir kurallar bütününe arka çıkacak şekilde belirlemelidir.

Grup, büyük bir kapsamda pazarlarda kendi kendini koruma konusunda rekabet halindedir.

Yalnızca, hükümetin baskı gruplarının tarafında yer alarak müdahale etmesinin engellenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, eski-tip Libertarianların en önemli talebi daima yasalara itaat etmektir.

Bu ilke, ayrılmış yasalara uyarlanmıştır (ekonominin kurumsal yapısını oluşturan yasalar sisteminin elemanlarına). Eski-tip Libertarianlar, bir ekonomi için bütün bir yasa sistemini tasarlamak konusunda çok şüpheli olarak gözükmeler ve ona "constructivism" in (yapıcılık) kuşkusunu zorla kabul ettirirler. Bunların bir ekonomik sistemdeki en mükemmel çeşidi bir "serbest" pazar ekonomisidir.

(2) Liberallerin konuşmaları için desteklediği ikinci bir grup, karşıt uç noktadır. Biz onlara sosyal liberaller diyelim. Hükümetin ekonominin belirli bir alanına müdahale etmesi gerekli

mi, değil mi sorusunu cevaplarırken, onların dediği gibi kişi, yardımcılık ilkesini ciddi bir şekilde test etmelidir. Karl Schiller' in (grupun en ileri gelen Alman temsilcilerinden biri) bir keresinde dediği gibi rekabet, mümkün olduğu kadar çok kullanılmalıdır ve merkezi hükümet planlaması, yalnızca gerekli olduğu zaman kullanılmalıdır (Bu pozisyonu elinde tutan “genç Schiller” di; bu günlerde, daha libertarian bir yaklaşım içindedir).

Bununla beraber, eğer pazarların elverişliliği hususunda ciddi şüpheler var ise, hükümetin araya girme görev ve sorumluluğu olmalıdır. Bu yol ile hükümetin pazarlardaki rekabetin elverişli olduğunu garanti etmesi gerekmektedir ve hükümetin rekabetin kendini ortadan kaldırmasını durdurması gerekmektedir. Almanya' da, böyle bir görüşe, daha önce bahsedildiği üzere, sosyal liberal diyoruz, hâlbuki Amerika' da kişi “Harvard zihniyetli” diye adlandırılabilir. Sosyal liberaller için ideal ekonomik sistem, bir “düzenlenmiş” pazar ekonomisidir.

(3) Ordo-liberaller ve bu grup içinde (hepsinin üstünde) dar anlamda Freiburg Okulu' nun temsilcileri, yukarıda bahsedilen iki uç nokta arasında orta bir pozisyon alır. Diğer taraftan, kurumları planlamayla ilgili Hayek' in destekleyicilerinin sahip olduklarından daha yüksek gereksinimleri vardır. Diğer taraftan, bununla beraber, hükümetin haklarını, sosyal liberallerin niyetlendiklerinden çok daha katı bir şekilde sınırlamayı istemektedirler.

Bunlar yalnızca yasa kurallarının uygulanmasını talep etmiyorlar, aynı zamanda kurumsal yapıya uygunluk ilkesini de talep ediyorlar. Bu da, ekonomideki bütün ilgili kurumların, bu ilkedeki koşulları yerine getirmek zorunluluğu olduğunu gösterir ve bunlar yalnızca ayrılmış yasaları hesaba katmazlar fakat ayrıca kanunlar sistemindeki bu elemanların birbirlerini etkilemelerini de hesaba katarlar. Bu sistem, bir takım ilkeler ile yönetilmek zorundadır. Bu makalenin başında zaten vurgulamış olduğum gibi politikacılar, ilkeler ile tamamlanmış bir bütün oluşturan bir ekonomik yönetim izleyeceklerdir. Bu yönetim, rekabetin ordo-liberallerin görüşünde bir eğilimden kendi kendini yıkıma kadar, zarar görmesinden dolayı rekabetin korunmasını içermelidir. Bir ekonomik sistemin tercih edilen çeşidi, sosyal pazar ekonomisidir.

Sonuç olarak üç grup, aşağıdaki noktalarda çeşitlilik göstermektedirler: Eski-tip libertarianlar yalnızca ayrılmış kanunları dikkate alarak yasa kuralı için mücadele ederler. Sosyal liberaller, sadece bir ilkeyi onaylarlar; devlet eğer pazarların elverişliliği ile ilgili ciddi kuşku yok ise müdahale etmekten çekinmelidir derler. Ordo-liberaller, bütün bir ilkeler sistemi yönünde kendilerini yönlendirirler ki bunların hepsi birden insancıl bir emre itaat etmelidirler. Bu ilkelere şimdi bakacağız.

FREİBURG OKULU'NUN MESAJI

Uygulanabilir Yönetim İçin İlkelerin Önemi

Biraz önce bahsettiğim gibi, Freiburg Okulu'nun mirası, ilkeler yönünde yönlendirilen ekonomi yönetimidir. Bu ilkeler, bütün kurallar takımının elverişliliğini garanti etmeyi bir yola koymak durumundadır. İlkeler bir taraftan pazardaki ve siyasal yönetim düzeni içindeki süreçlerin özelliklerine uymalı, diğer taraftan beşeri bir toplum kavramından beklediklerimizi yansıtmalıdır. Ama bu ilkeler, özel sonuçlar isteyen ve özel yan koşullara sahip olan birinin ekonomik modellerden anlayabileceği özel amaç-araç ilişkisini temsil etmezler. Bunun yerine Eucken'e göre her ne kadar birbirlerine benzemeseler de bir binanın inşası sırasında, kabul

edilmiş yasalara mimarın verdiği önem gibi, ilkelerde iktisadi politika için altı çizili kuralları temsil ederler. Bu ilkelerin asıl amacı siyasetçilerin pazar ekonomisinin işleyişini zorlaştıracak kararlar almalarını ve işleyişi iyileştirecek kararları bozmalarını engellemektedir.

İlkeler özellikle şu işlevleri yerine getirir:

- Bakanlıklar bürokrasinde ilerlemek amacıyla fikir üretmenin yapıcı birer aracıdır
- Mahkemelerdeki karmaşık durumlarda olduğu gibi alt yönetim sistemlerinde yardımcı unsurdurlar.

Bu ilkeler, iktisatçı olmayanların özellikle hukukçuların, kendi iş alanlarında hangi temel ekonomik kavramları göz önünde bulunduracaklarını gösterir.

Bu ilkeler, dolayısıyla bir nevi iktisadi kanun koyucu teorilerdir. Bunun yanı sıra her yerde geçerli olması gereken genel ilkelerden, belirli alanlarda uygulanabilecek daha özel ilkeler elde etmek mümkündür. Örneğin, Avrupa ülkelerinin bütün devletlerinde bütçe planlanmasının ve işletiminin devletin ekonomik işlevleriyle tutarlılığını temin eden özel ilkeler vardır. Ordo-liberal görüş, bütçenin bu ilkelerine en genel ilkelerden ulaşılmalı ve bu ilkeler kendine ait kısmi bir düzen oluşturmalıdır.

Diğer alanlarda da benzer kısmi kurallar olmalı, böylece birey, örneğin Sübvansiyon sistemini devletin borçlarını ve çıkarlarını ya da eski Demokratik Almanya Cumhuriyetin de olduğu gibi özel koşulların doğurduğu sonuçlara katlanan belli bölgelerdeki yeniden yapılanmayı kafasında canlandırabilir.

Tablo 1: Eucken'in ilkeleri

a) Temel kurucu ilkeler

- *rekabet halindeki fiyatlar için kapsamlı çalışma*
- *Kaynakların kullanımda kamu mülkiyetinden ziyade özel mülkiyetin tercihi*
- *Rekabetle uyum içinde ise anlaşma yapma hakkı,*
- *Pazarları açık tutma*
- *Borçlanmada kısıtlamalardan kaçınma*
- *Fiyat sabitliğinin önceliği*
- *İktisadi politikada önceden tahmin edilebilirlik vb. düzensizlik*

b) Düzenleyici İlkeler

- *Pazar gücünün kapsamı ve düzeltimi*
- *Normal olmayan arz tepkilerinin düzeltimi*
- *Dış etkenlerin düzeltimi*
- *Yatırım üzerindeki etkenler dikkate alınarak gelirin adil geri dağılımı*

Muhtemel Ek ilkeler (a)

- *Rekabetçi yasaların olduğu gibi yasama, yürütme ve yargının müdahalelerinden kaçınma*
- *Kapasite kullanım oranında aşırı dalgalanmaları önlemeyi amaçlamış bir yönetim olan, makro - ekonomik idarede sınırlama*
- *İç yardımı destekleme*

Devletin Kendisine İlişkin İlkeler

- *Baskı gruplarının güçlerini sınırlandırma ilkesi*
- *Yeni işler kabul edilirken tabiyet kurallarını ve kararları günlük alındığı bir yönetimden ekonomik çatının şekillendirildiği bir yönetime geçiş verilecek önceliğin göz önünde bulundurulması*

Kimse ilkelerin ve kısmi kuralların önemini küçümsememelidir. Siyasi yönetim sistemi üyelerinin çoğu iktisadi eğitim almamış kişileridir. Onlar, ekonomik yönetim önerilerini değerlendirmek zorunda oldukları zaman iktisatçıların dönüp baktıkları "ekonomik içgüdüsel duygudan" mahrumdurlar. Ama bu ilkeler olduğu sürece ve dahası bir bakanlık (ticaret bakanlığı) sözün, gelişi bu ilkeleri korumak amacıyla, çatı oluşturmak gibi bir görevi olan bakanlıklar olduğu takdirde ve çalıştığı sürece bizim siyasi yönetim dilinde müdahalecilik olarak adlandırdığımız şeyden kaçınılabılır. Örneğin; Avrupa ülkeleri tarım politikalarındaki bu müdahaleler, ücret mekanizmasının zarar görmesine, hatta bazen bir diğerini geçersiz kılan bir yığın talimatın yağdırılmasına neden oluyor. Yönetimin sadece bir bölümü için değil, yönetimin değişik alanları arasında da karmaşık müdahaleler gözlenebilir. Örneğin, ekonomik yoğunlaşmayı destekleyen bir vergi sistemi, yoğunlaşma karşıtı tedbirler üzerinde duran bir rekabet politikasını etkisiz hale getirebilir. İlkelerin fonksiyonlarına genel olarak değindikten sonra Eucken'in ilkeler kataloğuna geçmek istiyorum.

Eucken'ın İlkeler Kataloğu

Ne yazık ki; Eucken'ın ilkeler kataloğunu onun mirasından biliyoruz: Yazarın ölümünden sonra eşi Edith Eucken ve öğrencisi K.Paul Hensel tarafından 1950 yılında basılan Grundsätze der Wirtschaftspolitik (*Türkçesi: İktisadi Yönetim İlkeleri*) adlı kitapta geçer. (*Bu kitabın altıncı baskısı 1990 yılında yapıldı*).

Tablo 1 de görüldüğü üzere, dört ayrı ilkeler grubundan söz edilebilir. Sadece ilk grubun adları Eucken tarafından verilmiştir. İlkelerin çoğu kendini açıklar nitelikte olduğu için bu konuda fazla bir şey yazmak istemiyorum.

(1) Temel yapıcı ilkeler doğrudan yasama ile yani kanun yapıcı bünye ile ilgili. Bunlar dar anlamda bizim Almanya'da "Ordnungspolitik" (Kurumsal alt yapıyı yasalarla şekillendirmeyi amaçlayan yönetim) diye adlandırıyoruz.

Rekabet halinde ücretler için kapsamlı çalışmanın temel ilkesi, ücret mekanizmasının idari fonksiyonlarını takip eden iktisadi yasaları gerektirir. Bu ilke özel mülkiyete öncelik tanınması talebiyle doğrudan bağlantılıdır. Çünkü grup ya da kamu mülkiyeti hâkim durumdayken daha az fonksiyonel ücret mekanizması beklemeliyiz (tıpkı sosyalist pazar ekonomisinde gözlediğimiz gibi).

Sözleşme yapma özgürlüğü pazar ekonomisinin önemli bir şartıdır. Bu özgürlük, tüketicilerin sahip olduğu gibi, bireyin mesleğini, çalıştığı ve eğitim göreceği yeri seçme hakkına sahip olmasını sağlar. Ancak, Eucken bu özgürlük ile örneğin kartellerin oluşturulması suretiyle rekabetin sınırlandırılma konusuna alet edilmesini önlemek istemiştir.

Sözleşme yapma özgürlüğünün, rekabeti sınırlandıran bir araç olmasına getirilen yasak gibi, güç mevkilerinin gelişmesini engelleyen pazarların açıklığını muhafaza etme ilkesi vardır.

Fiyat istikrarı, borçları (yükümlülükler), iktisadi yönetimin düzenliliği ve iktisadi politikaların önceden tahmin edilebilirliği, fiyat mekanizmasının işleyişini desteklemek için kullanılır. Bu ilkeler, örneğin fiktif karların ve borçların dahil edilmesiyle yapılan hilelerin veya siyasi dengelerdeki gereksiz değişikliklerin sonucunda yapılabilecek iktisadi hesaplardaki yanlışlardan kaçınmalıdır.

(2) Düzenleyici ilkeler yönetimle ilgilidir. İlk üç ilke doğrudan fiyat mekanizmasının işleyişini ayarlar. Genel yasalarla kontrol edilemeyen ve pazar gücüne sahip kesimlerin (monopol), bu gücü kötüye kullanmaları engellenmelidir. Arz miktarındaki sistematik düşüşlerin yaşandığı durumlarda mekanizma ayarlanmalıdır.

Dördüncü ilke dolaylı olarak, fiyat mekanizmasıyla belli bir oranda ilişkilidir. Fiyat mekanizması sadece alım gücüne sahip, dolayısıyla faal arzı temsil eden talepleri göz önüne alır. İnsan yaşamının temel ihtiyaçlarını karşılayan bir gelir dağılımı garanti edildiği zaman, fiyat mekanizmasının işletilmesi meşru kabul edilir. Eğer garanti edilmiyorsa yeniden dağıtım kaçınılmaz olur. Tabii ki Eucken yeniden dağıtım konusunda bizleri uyarır.

(3) Bu uyarının ardından "muhtemel ek ilkeler" konusuna geliyoruz. Bunlar iktisadi yönetimde kısıtlamaya gidilmesi için üç öneri olarak kabul edilebilir

- Birincisi, iktisadi yönetici ilkeler kataloğunu uygulayarak müdahalecilikten kaçınmalı
- Bunun yanı sıra, yöneticiler aşırı dalgalanmaya karşı olan yasalar dışında, iktisadi istikrar alanında kendilerini sınırlamalı;
- Son olarak, yöneticiler yeniden dağıtım konusunda daha ılımlı olmalı ve iç yardımı destekleme ilkelerini her zaman dikkate almalıdırlar.

(4) devletin kendisine ilişkin ilkeleri de aynı yöndedir. Bu ilkeler devletten şunları ister.

- Baskı gruplarının güçlerini sınırlandırmak (Sübvansiyon için ilke merkezli kurumsal bir çatı oluşturmak).
- Yeni görevler üstlenirken sınırlı davranmak (Ancak, amaç ve araçların kanunlara uygun olup olmadıklarını kontrol ettikten sonra geri üstlenmek).

Bütün ilkeleri amaç doğrultusunda kabaca sıraladığımız zaman, aşağıdaki iki gerçeği görebiliriz.

(1) Temel yapıcı ilkeler, düzenleyici ilkeler gibi öncelikle fiyat mekanizmasının işleyişini garanti etmelidir. Bu yüzden onları rekabet politikası alanı içinde sayabiliriz.

(2) Bunun yanı sıra muhtemel ek ilkeler öncelikle devlet ve dolayısıyla kamu maliyesiyle ilgilidir.

Sonuç olarak, ilkelerin gerçektende yol gösterici bir görev üstlendiğini ama kullanım talimatlarıyla tamamlanması gerektiğini söyleyebiliriz.

Şimdi bu talimatlardan bahsedeceğim.

Durgunluk ve İktisadi Yönetim Tedbirlerinin Düzenlenmesi Üzerine Bir Tartışma

Devlet hangi iktisadi tedbir politikasını uygulayacağına karar verirken, sınırlanmış yürütme ilkesine başvurmalıdır. Bir tedbirin yasalara uygunluğunu değerlendirmek için, adım adım ilerleyen bir kontrol listesi şeması önerilebilir. Bu listeden üç farklı kaynak grubu çıkarılabilir.

- (1) Ordo-liberallerin uygunluk üzerine bahsi geçen tartışmaları
- (2) Aşırı tedbirlerin yasaklanması ile ilgili adli yazıları
- (3) Kant, Eucken, Rawls ve Buchanan'ın çalışmalarında ve anayasal iktisadi yaklaşımda bulunabilecek sözleşmeyle ilgili düşünceler. Ordo-liberal uygunluk konusundaki tartışmalar, tek yönlü iktisadi politika ölçeklerinin yargılanmasındaki standartlar sorusu etrafında döner.

(1) Amaçlara uygunluk talebi, amaçlara uygunluk gerektirir. Bu tedbirlerin belirtilen amaçların dışında kullanımını engeller. Kurallara uyulduğu zaman bu tip hilelerin kullanımı güçleşir.

(2) Pazarların işleyiş yoluna uygunluk, örneğin fiyatlar sabitlendiği zaman garanti edilmeyen bağımsız bir ücret mekanizması gerekir.

(3) Son olarak sadece merkezi olmayan kararları ve rekabete yönlendirilmiş bir düzen, tabiyet ilkeleriyle örtüldüğü zaman pazar ekonomilerinin işleyiş yönüyle uygunluğundan bahsedilebilir.

Şimdi ikinci kaynağa geçiyoruz. Aşırı önlemlerinin yasaklanması, Almanya'da neredeyse Anayasal bir hak statüsüne ulaştı. Aşırı önlemlerin uygulanması, devletin ölçeklerinin uygunluğu; vatandaşların kişisel özgürlüklerinin sınırlandırılmasının gerekliliği ve önlemlerin getirdiklerinin götürdüklerinden fazla olmaması gerekir. (*Grosseketter, 1991*) bu özelliklerden dolayıdırki, Ordo-liberaller uygunluk adına talep ettikleri ile uyum içindedir.

İktisadi Politik Önlemlerin Yasalara Uygunluğu

- (1) *Amacın Yerine Getirilmesi*

İkinci ve üçüncü aşamaları uygulamadan önce birey amaca etkin bir şekilde nasıl ulaşacağını ve amprik yöntemle anlaşılacağını açıklamalıdır. Eğer gerekli ise birey otoriteye ve/veya dozajı ölçme çelişkilerinden sakındığı gibi, bilgi yetersizliğinden de kaçınmak için "tek doğru tek araç" kuralına başvurabilir.

- (2) *Sözleşme Teorisi Açısından Önlemlerin Hedeflerini Kanuna Uygun Kılmak*

(2.1.) Hipotezsel doğrulama

Rawls tarzı anlaşma durumunda -örneğin; kişisel sonuçlardan ötürü tarafsız bir hakemin umursamazlık kisvesi altında- aydın vatandaşların önlemlerin amacını kabullenmesi akla yatkın gözüküyor mu?

(2.2) İkna edici davranışa ilişkin

Dünya tarihi, görülenin dışındaki asıl amaçla, aydınların çoğunun ve ihlallerin halka zarar veren şey olarak algılandığını göstermiş midir?

(2.3.) Kısmi sonuç 1

Eğer kısmi sonuç olumlu ise kaydedilmeli ve daha ileri götürülmelidir. Eğer sonuç olumsuz ise daha önceden belirtilmiş hedefe yakın ve bütün vatandaşlar için sağlanmış fayda olarak belirlenmiş bir amaç seçilmelidir. Birey böyle bir hedef olmadığı takdirde, toplumun bütününe değil sadece belli bir gruba yardım eden amaçlar doğrultusunda ilerleyebilir.

(3) Önlemlerin Yapısının İktisadi Meşruluğu

(3.1.) Araçsal vektör

Üçüncü kaynak sözleşme teorisidir. Teori tabiki Eucken ve Böhm zamanında gelişmiştir.

Fakat bu ekolün kaynakları, zaten Kant ve Wicksell'in çalışmalarında bulunuyordu ve bunu

Eucken'de iyi biliyordu. (Son dönemlerde Buchanan ve onun takipçileri bunun böyle

olduğunu sergilemişlerdir.)

Amaçların bütün vatandaşlar için faydalı olduğu ve dolayısıyla dürüst vatandaşların ittifak içinde, sosyal anlaşmanın bir hedefi olarak bu amaçlar için oy kullanmaları tezi uğrunda, teorik bir savaş vermek mümkün olmalı. Böyle bir teorik tartışmanın sonucu şu an için bir hipotezden ibarettir. Fakat birisi günümüzde vatandaşların gerçek davranışlarının sosyal sözleşmenin gerçekleştirilmesinde diyebiliriz ki tez amprik sınımadan geçmiştir.

Bahsi geçen kökler birleştirildiği zaman bir değerlendirme şeması elde edilir. Biri tablo 2 de gösteriliyor. İlke önce, amaçların kullanımına hazır bir yöntemle formül edilmesini gerektirir. Yazımın sınırlılığından ötürü, çok yönlü amaç belirlemenin sorunlarına değinmeyeceğim. Sadece bir ünlü isme başlık olarak değinmek istiyorum. Bu isim: Tinbergen.

Şemaya göre kontrol edilmesi gereken ilk şey amaçtır. Örneğin çiftçileri devamlı suretle sübvansetme önerisi testten kesinlikle geçemez. Şimdi araçların testine dönmek istiyorum. Bir amacı gerçekleştirmek için daha önce bahsedilen araç gibi bir çok araç düşünülebilir. Bu farklı öneriler arasında etkinlik, geçerlilik ve maliyet uygunluğu taleplerinin yardımıyla bir tercih yapabilirsiniz. Garanti edilmiş etkinlik ile aracı birleştirmek suretiyle, vatandaşların karar alma gücüne mümkün olduğu kadar az dokunan bu talep, pazarlarla ilgili çözümleri diğer çözümlerin başına geçirir ve devlet müdahalesini ispatlama zorunluluğunu her zaman, ek önlemler isteyenlerin üstüne yıkar. Asıl şema, Freiburg'un yazılarında, bir formatta değildir. Ama bu şema Freiburg'un fikirleri ile büyük bir uyum içindedir. Örneğin: Böhm'ün bir anti-tröst yasa talep etmesi (Bu durumu belirten E. Dönnebring'e minnettarım) (*Böhm, 1953*)). Bütün olarak Freiburg'cu bir yaklaşımla yasal iktisadi politik önerilerin sistemli bir biçimde yasallığını test edebilmenin mantıklı bir olasılığını temsil eder ve bana göre mevcut anayasal iktisadi bir yaklaşımla test eder. Bunların yanı sıra, bu şema ile kısmi çatı önerileri de (Teilordnungen) sıralıyabilirsiniz- örnek olarak sübvansiyonlar için bir çatı- ve özel sınamanın sonuçlarını daha çabuk elde etmeyi sağladığı dar alanlar için hazırlanmış bir kontrol listesini yasal kılabilirsiniz. Bununla beraber, bu değer biçme tasarısı, Freiburg önerilerinin uygulanabilirliğini kanıtlamakla kalmaz, aynı zamanda Freiburg Okulu'yla ilgili

bir tartışmada tekrar tekrar altı çizilmesi gereken bir görüşün de bir belgesidir. İlk önce, tahakuk tasarılarını kullanmak için eğitilmiş olan hukukçularla işbirliği için güçlü istek gerekecektir. İkinci olarak, böyle bir tasarımın yardımı ile ekonomik yönetim önerilerinin kabul edilip edilmediğini iyi olarak aydınlatabilen, ekonomide uzmanlaşmış gazeteciler ile işbirliği gerekmektedir. Şimdi ekolün eleştirisi konusuna geçiyorum.

Freiburg Mesajının Eleştirisi

Freiburg ekolünü eleştirenlerin çoğu diğer ekollerin destekleyicileridir. Ancak, bu ekole yakın bazı iktisatçılarda ekolü eleştirmişlerdir. Diğer ekollerin yönelttiği eleştirilerle başlıyorum.

Hepsinden önce, kamu tercihi ekolü geliyor. Freiburg ekolünü mükemmeliyetçi değer yargıları oluşturmak ve yardım sever bir diktatör gibi “Deus ex machina” gibi bu değerlerin gerçekleştirilmesini amaçlayan kuvvetli bir devlete inanacak kadar düzeysiz olmakla eleştirirler. Her iki yargı da yanlıştır. Birey, ordo-liberal önerileri siyasal bir ilan önerisi olarak yorumlayabilir. Bu tür ilanlar anayasal hükümler ve yönetim kanunları ile ilgili hükümler halinde olabilir ve bunlar özel iktisadi çatılarda temsil edilebilmelidir. Bu tarz bir alanın örneğin Almanya’da, siyasal sürecin zayıf noktalarını iyi bilen siyasetçiler tarafından hazırlanmış, merkez bankası yasasında görülür.

Eleştirenlerin bir diğeri de katolik sosyal bilimciler grubudur. Onlar sözleşmecî ruha, işbirlikçi düşüncenin zayıflığına ve çoğulculuk teorisine karşı çıkarlar. Asıl anlaşmazlık ise buradadır. Ordo-liberaller baskı gruplarının temsilcilerine karşı, her zaman şüphe duyacaklardır. Çünkü bu kurumlar kendi aralarında üçüncü bir tarafın aleyhinde anlaşmaya varırlar. Olson’un kitapları sayesinde (*Olson, 1965:1982*), toplumdaki karşıt- güçler teorisi ile çoğulculuğun, bütün sahip olduğumuz deneyimlerimizin ışığı altında tek-tarafli çarpıtılmış kabul edilmesi gerektiği aşikardır. Son olarak, diğer liberal ekollerde dahi eleştirilere rastlanabilir. Tabiki her iki grup çelişir: Hayek’in öğrencileri, ordo-liberalleri kendiliğinden bir düzen oluşturmak sürecine çok güvendikleri için kınarken, sosyal liberaller onları pazar süreçlerinin işlerliğine çok az güvendikleri için kınarlar.

Her ikisi de bence deneysel testlerle çürütülebilir. İlk önce sosyal liberallerin tezlerine cevap vermeliyiz, çünkü Pazar süreçlerinin tamamen tatminkar bir şekilde işlemesi devletin, ekonominin diğer alanlarında daha başarılı bir yönetim sergilediği anlamına gelmez. Ayrıca Hayek’in destekçilerine kendiliğinden oluşan düzeninin nasıl meydana geldiğini ayrıntılarıyla sormalıyız. Örneğin her şey bir yana Almanya’daki yapısal işsizliğin artışından sorumlu tutulan yönetmelikte ortaya çıkaran Alman işçi yasası gibi gelişmeleri açıklamalarını isteyebiliriz.

Son olarak da Freiburg’un yaptığı eleştirilere gelmek istiyorum, Onlar iki konuyu eleştirir. İlki, onlar Eucken’i özel gücünü sınırlamakla suçlarlar. İkincisi, geçerliliğini yitirmiş teorik bilgilerden ileri gelen, devletle ilgili bir takım istekleri eleştirirler. Bu istekler ordo-liberal anlamdaki serbest rekabet ve tarım sektöründeki normalin dışındaki arz gibi, verilen tek tarafli savaşın doğru olduğunu kabul ettiğimi söyleyebilirim. Ancak, Eucken devletin aşırı gücüne karşın savaşı, gelecekte ayıplaması gereken bir iş olarak adlandırmıştır. Bu esnada, anayasal iktisadi yaklaşım, bu konuyla ilgili Freiburg tavırları ile çok tutarlı bir çalışma yürütüyor. (*Vanberg, 1988*), ikinci eleştiri noktasına gelince, (teorik bakışla ilgili) bununda kabul edilmesi gerekiyor. Bütün bunlara rağmen benim fikrime göre bu eleştiriden çıkarılabilecek

doğru, Freiburg ekolünün düşünce eksikliklerini tamamlamalıyız ve yeni deneyimlerin olduğu her yerde onların uygulamasını sağlamalıyız.

ÖZET

Bu makalede Freiburg ekolünün iktisadi düşünce tarihindeki yerini ve diğer ekollerle karşılaştırıldığı zaman ortaya çıkan ayırt etme özelliklerini belirlemek istedim. Daha sonra ilkelerin, politikaların uygulanmasında neden önemli bir işlevi olduğunu açıkladım: Her şeyden önce siyasetle uğraşan ama iktisatçı olmayanlara iç güdüsel ekonomik hissiyatı aktarırlar. Eğer biz ücret mekanizması mucizesinin zarar görmesini istemiyor ve hükümet kararlarına mümkün olduğu kadar akılcılık getirmek istiyorsak bu hissiyat çok önemlidir. Freiburg ekolünün asıl mesajı Eucken'in ilkeler kataloğunu ve bunun nasıl uygulanacağını açıkladığı, uygunluk üzerine yapılan tartışmayı yazdığım zaman anlaşılmiş olmalıdır. Kısaca, bir araya getirmek için bu mesajı bir rica şeklinde sunacağım: Siyasetçilerin davranış özgürlükleri üzerindeki hukuki kısaltmalara gönüllüce hep birlikte karar verelim. Bu kısıtlamaları anayasal ya da basit-yasal hükümler şeklinde oluşturalım. Dahası yönetim (*Ordnungen*) için çatılar yaratıp bağımsız danışman komitelerinden yararlanalım.

Son olarak Freiburg'cu düşünceye getirilen eleştiriler çok vahim değil, öyle ki, bugün bile insan kendini Freiburg ekolünün bir destekleyicisi ilan edebilir ve dahası bugün aynı yönde ilerleyen Buchanan'ın anayasal İktisadi Yaklaşım adlı (dolayısıyla Eucken'in çalışmalarını tamamlayan) modern bir ekol vardır. İşte bu yüzden ben bugünlerde Buchanan'ın fikirlerini ve çalışmalarını oldukça ilginç buluyorum. Bunun yanı sıra rekabet teorisi alanında dahi Freiburg ekolü ile uyum içinde olan ve aynı zamanda günümüzde geçerli olan teoriye uygun sonuçlar elde etmek mümkündür.

Sonuç olarak bence, Freiburg öğretilerinin öz unsurları meyve vermeye hala devam ediyor.

KAYNAKLAR

Böhm, F. (1953) “Antrag der Abgeordneten Dr. Böhm (Frankfurt), Dr. Dresbach Ruf und Genossen uzm Entwurf eines (Gesetzes gegen Wettbewerbsbeschränkungen”, Deutscher Bundestag, 2. Wahlperiode, Drucksache 1269, especially para, 5.

Eucken, W. (1990) in Eucken, Brand Hensel, K.P. (Eds), Grundsätze der Wirtschaftspolitik, (6 th ed), J.C.B. Mohr, Tübingen

Grossekettler, H. (1989), “On Designing an Economic Order. The Contribution of the Freiburg School”, in Walker, D.A. (Ed), Perspectives on the History of Economic Thought, Vol, II. Twentieth Century Economic Thought, Edward Elgar, Aldershot, pp. 38-84, especially pp. 39-42.

Grossekettler, H. (1991) “Zur Theoretischen Integration der Wettbewerbs- und Finanzpolitik in die Konzeption des Ekonomischen Liberalismus”, Jahrbuch für Neue Politische Ökonomie, Vol. 10, pp. 103-144, especially pp.113-117.

Homann, K. (1985), “Markt, Staat und Freiheit im Liberalismus”, Jahrbuch für Neue Politische Ökonomie, Vol. 4, pp.48-72.

Meijer, G. (1987), “The History of Neoliberalism: A General View and Development in Several Countries”, Rivista Internazionale di Scienze Economiche e Commerciali, Vol. 34, pp.577-591.

Olson , M.Jr., (1965). The logic of collective action. Public goods and the theory of groups. Harvard University Press, Cambridge. M.A.

Olson, M.Jr.,(1982). The Rise And Decline Of Nations Economic Growth, Stagflation and Social Rigidities. Yale Universty Press, New Haven, C.T. and London.

Schmidtchen, D. (1988), “Fehlurteile uber das Konzept der Wettbewerbsfreiheit”, ORDO, Vol.39,pp. 111-135.

Vanberg, V. (1988). “Ordnungstheorie as Constitutional Economics-The German Conseption of a ‘Social Market Economy’”, ORDO, Vol. 39, pp. 17-31.